

'RAAR DAT WE MET Z'N
ALLEN ACCEPTEREN
DAT HOGE PERCENT-
AGES MENSEN
CHEMOTHERAPIE
KRIJGEN VOOR NIKS

VIRUS EN IMMUUNSYSTEEM HAND
IN HAND TEGEN PANCREASKANKER

Casper van Eijck: chirurg op onderzoeksmissie

Oprecht, strijdbaar en begaan. Casper van Eijck is de arts die iedereen zich zou wensen. Gespecialiseerd in een ziekte die je nooit hoopt te krijgen. Alvleesklierkanker maakt slechts twee procent uit van de jaarlijkse nieuwe kankergevallen, maar eist na long- en darmkanker de meeste slachtoffers. Met een experimentele viro-immuuntherapie hoopt Van Eijck de gitzwarte prognose te verlichten. 'Wij denken dat we over vijf jaar een heel stuk verder zijn.'

TEKST ARJAN VAN GRONINGEN BEELD MARTINE SPRANGERS

Dit is niet het verhaal van een met veel bombarie aangekondigde zoveelste 'doorbraak in de strijd tegen kanker'. Van een prijswinnende wetenschapper in een topinstituut die met champagne een publicatie in de Lancet viert en zich verzekerd weet van topbudgetten. Dit is het verhaal van een nuchtere chirurg en van vastberaden nabestaanden. Maar het begint bij een eigenzinnige veearts en een varkenshouder.

"Die veearts en de varkenshouder uit Overijssel waren patiënten van mij. Acht jaar geleden hebben ze zichzelf het vogelgriepvaccin toegediend. Ze leven nog steeds. Het is niet zo dat je alles aan één patiënt ophangt, maar door deze ervaring ben ik mij wel in immuuntherapie gaan verdiepen. En dan ontdek je dat er heel veel aandacht voor is. Ver van ons bed, in landen als Cambodja, China en Taiwan is het gebruikelijk dat je met virussen werkt om kankercellen te doden. Maar het is nu ook in het Westen in opkomst."

In zijn werkkamer acht hoog in het Erasmus Medisch Centrum vat professor dr. Van Eijck het principe nog eens samen. "We weten dat kwaadaardige tumoren verschillende stoffen uitscheiden die als het ware een rem zetten op het immuunsysteem. Een andere karakteristiek van, veruit de meeste, tumorcellen is dat ze zich slecht beschermen tegen virussen. In een tumorcel kan een virus zich bijna onbeperkt repliceren. Door middel van een virus proberen we enerzijds de tumorcellen selectief te doden en aan de andere kant selectief stoffen in te brengen die het immuunsysteem van de rem halen. Zodat je immuunsysteem de kwaadaardige cellen, die dan hopelijk grotendeels afgestorven zijn, als lichaamsvreemd herkent en verwijdt. Zoals ze het normaal gesproken altijd doet met infecties."

Fatalisme

Zo gemakkelijk als het werkingsmechanisme zich laat vertellen, zo moeizaam is de weg naar een wetenschappelijk verantwoorde klinische toepassing. Vooral wanneer subsidieverleners én industrie er geen brood in zien. In absolute aantallen is alvees- klierkanker relatief zeldzaam. Dat maakt de markt – hoe cynisch het ook mag zijn – oninteressant. Daar komt bij dat de ziekte dermate agressief verloopt dat er geen eer aan te behalen lijkt. Over 2015 meldde het Centraal Bureau voor de Statistiek meer overlijdens dan de kankerregistratie aan nieuwe gevallen

telde.

In de media (zie [mmv.nl nieuws 06/04/2015](http://mmv.nl/nieuws/06/04/2015)) verzet Van Eijck zich al langer tegen de fatalistische houding onder specialisten. Hij pleit voor concentratie van de behandeling van alveesklierkanker in hooguit tien centra. Momenteel voeren veertig tot vijftig ziekenhuizen de extreem gecompliceerde alveesklieroperatie uit. Van Eijck zou ook graag een universitaire krachtenbundeling zien om het onderzoek vanaf de basis op te pakken. Anderhalf jaar geleden toonde hij zich optimistisch voor de rol die het KWF daarin zou kunnen spelen. Inmiddels is het onderzoek naar viro-immunotherapie van start zonder ondersteuning van dit fonds. Iets waar tv-persoonlijkheid Joop Braakhekke bij Pauw schande van sprak.

Diplomatie

Braakhekke, die zelf aan alveesklierkanker lijdt, haalde met een veiling tienduizenden euro's op voor het KWF. Zijn verzoek de opbrengst ten goede te laten komen aan het onderzoek van Van Eijck werd afgewezen met als motivatie dat de therapie te innovatief was. Enige tijd later betoonde Van Eijck zich in hetzelfde praatprogramma begripvol jegens het KWF. Waarom?

"Nou, begrip is een groot woord. Het is uniek dat we elke zes weken met 25 topwetenschappers uit Rotterdam, Leiden en Utrecht bij elkaar komen om onze volgende stappen te bespreken. Mensen van ons team zijn net terug uit Vancouver van het eerste wereldcongres op dit gebied en volgend jaar organiseren wij een internationaal congres. Er is internationaal veel aandacht. Daarnaast zie je bij allerlei andere tumorsoorten, zoals longkanker en huidkanker, aan de lopende band ontwikkelingen die de kansen van deze patiënten verbeteren. Allemaal op basis van nieuwe inzichten in de immunotherapie. Als je dat niet op waarde weet te beoordelen, heb ik daar moeite mee moet ik eerlijk zeggen."

"Maar de grote beurzen van het KWF zijn voor ons ook erg aantrekkelijk en het heeft natuurlijk niet zo veel zin jezelf in de vingers te snijden. Het KWF onderzoekt voornamelijk kanker bij het begin, wij zitten op het eind, bij de patiënt. Van de andere kant: ik vind dat er in de afgelopen 25 jaar dat ik bezig ben met alveesklierkanker, veel te weinig is gebeurd vanuit KWF waar de patiënten met alveesklierkanker beter van zijn geworden."

Voor wie voornamelijk boodschapper is van slecht nieuws en per saldo weinig meer kan bieden dan een

BIOGRAFIE

Wie: Casper van Eijck (59)

Privé: Getrouwd, woont in Rotterdam

Werk: Studie geneeskunde afgerond in 1984. Werkt sinds '82 als clubarts, eerst van Sparta en sinds 2009 van Feijenoord. Heelkunde in Leyenburg en Erasmus MC sinds 1985 en is vanaf 1991 chirurg in dat laatste ziekenhuis. Promoveert op 'de rol van Somatostatin receptoren in borst- en pancreaskanker. Ontwikkelde een nieuwe operatietechniek voor liesblessures bij sporters en is vanaf 2009 hoogleraar chirurgie met de alveesklier als aandachtsgebied. Houdt zijn studenten voor: "Je behandelt geen ziekten, maar patiënten."

‘We proberen het intellectueel eigendom buiten de industrie te houden’

GEELWORTEL & SPRUITJES

‘Spruitjes zijn een goede groente bij alvleesklierkanker’, citeert Volkskrant magazine Van Eijck op 19 maart. En: ‘Bij alvleesklierkanker werkt kurkuma effectiever dan chemotherapie.’ Daar wordt hij nog vaak op aangesproken. “Ja er zijn heel veel wetenschappelijke aanwijzingen dat kurkuma effectief is, maar dan hebben we het over weefselbakjes en proefdieren. In de mens is dat nog nooit aangetoond. De biologische beschikbaarheid is jammer genoeg heel gering. Daar zou ook meer onderzoek naar mogen komen.”

Door zijn patiënten ontwikkelde Van Eijck een zekere expertise op het gebied van leefstijl en voeding. “Mensen komen met allerlei vragen en dan kun je twee dingen doen: ze het zelf laten uitzoeken, of ze daarin een beetje begeleiden en proberen adviezen te geven die zo veel mogelijk wetenschappelijk verantwoord zijn. Zo zijn er aanwijzingen dat het eten van veel suikers slecht is en dat bepaalde antioxidanten wel eens heel goed kunnen zijn. Gezonde voeding, sport en ontspanning sterken je immuunsysteem en zijn aan te raden bij kanker. Dat staat voor mij als een paal boven water.”

luisterend oor en een menselijke benadering, is eindeloos geduld betrachten een zware opgave. In een HP/De Tijd haalde Van Eijck de ervaring van Joop Braakhekke aan en dat kwam hem op veel kritiek te staan. “Daar is men geweldig over gevallen.” Mompelt: “Verschrikkelijk. Het is allemaal zo kinderachtig; dat wil je helemaal niet weten. Terwijl het om het belang van de patiënt zou moeten gaan.”

Inmiddels overleden patiënten, de Rotterdamse Carien de Jonge voorop, en hun nabestaanden richtten een stichting op die ‘onderzoekers die hun nek durven uit te steken’ steunt ‘om nieuwe behandelmethoden te vinden die het leven van alvleesklierkanker patiënten kunnen verbeteren en verlengen’. Reiken de middelen toe om nu snel verder te kunnen? “Zo langzamerhand gaat het de goede kant op. Dat brengt mij toch nog even bij het KWF: het feit dat nabestaanden meer dan een miljoen euro uit hun eigen zak bij elkaar brengen, geeft wel aan hoe noodzakelijk het is. Dan moet je op een gegeven moment kunnen zeggen: Jongens.’ Spreidt zijn armen. “Gaan je ogen nou een keer open of hoe zit het?! Toch?”

Actie

Sinds vorige maand biedt het Erasmus MC de viro-immunotherapie aan. Onderzoek en behandeling gaan daarbij gelijk op. Van Eijck: “Dat komt er concreet op neer dat onze polikliniek behandelingen aanbiedt die tot doel hebben het immuunsysteem te versterken. Naast de reguliere behande-

lingen, laat dat duidelijk zijn. We weten nu zeker dat het immuunsysteem een belangrijke rol speelt in de prognose van de patiënt. Met onze immunologen, en specialisten van de Bloedbank in Amsterdam maken we een uitgebreid immuunprofiel. Reguliere T-cellen, tumor suppressorcellen, DC-cellen: niet alleen de aantallen, maar ook of ze functioneel zijn.” Virologen, celbiologen en genetici uit het team van Van Eijck optimaliseren de virussen die het heilzame werk moeten gaan doen. Veiligheid weegt daarbij even zwaar als effectiviteit. “We moeten voorkomen dat andere mensen, of dieren, met het virus besmet raken en daar nare gevolgen van ondervinden. Veiligheid kan ten koste gaan van de werkzaamheid, dus daar moeten we een goede modus in vinden.”

Voorspellingen over resultaten en termijnen, zijn in het onzekere wetenschappelijke bedrijf een heikele zaak. Maar Van Eijck heeft wel een doelstelling: een drie jaar langere overleving voor tien tot twintig procent van de patiënten.

Op eigen kracht

Om dat te bereiken willen Van Eijck en zijn team zo zelfstandig mogelijk opereren. “We moeten onze eigen wetenschappelijke inzichten en interesses onafhankelijk van de industrieën kunnen toetsen. Dat is verreweg het belangrijkste. En dan kan de medicatie die hier uiteindelijk uit voortkomt ook veel goedkoper zijn. Dan hebben wij alles uitgedacht en kan de farmaceutische industrie niet claimen dat het allemaal zo duur was om te ontwikkelen. We proberen het intellectueel eigendom buiten de industrie te houden.”

Maar het immuunsysteem en virussen bestaan toch al, dat is toch niet te patenteren? “Jawel, eindeloos veel virussen zijn al gepatenteerd. Genetisch gemanipuleerde virussen. Wij manipuleren ook

virussen. Daar kunnen we patent op aanvragen en de productie van, bijvoorbeeld, vaccins aan de beste producenten uitbesteden." En de minstens tien jaar lange ontwikkelingstijd die de industrie steevast aanvoert? "Dat denken wij niet. Wij denken dat we in vijf jaar een heel stuk verder kunnen zijn."

Voor wie?

Ondanks de recente aandacht in de media loopt het nog niet storm op de nieuwe behandeling. Van Eijck: "Gelukkig niet, zou ik bijna zeggen. Dat betekent dat een heleboel mensen in het reguliere traject zitten. Van de huidige behandelingen staat vast dat een bepaald percentage van de patiënten daar baat bij heeft. Dus als patiënten daar van willen afzien, benadruk ik dat ze heel goed moet overwegen waarom ze dat zouden doen."

In principe, zegt Van Eijck na enige aandringen, komen ook patiënten in aanmerking die niet uitbehandeld zijn. "Dan moet je de mensen wel eerst een weloverwogen keuze laten maken en niet experimentele behandelingen opdringen."

Wat de keuze voor niemand gemakkelijker maakt is het onvoorspelbare resultaat van de chemokuren. Dat stoort Van Eijck al jaren. "In plaats van ons op te leggen wat we moeten doen, zou de farmaceutische industrie veel meer met ons mee moet denken. Het is heel raar dat we met z'n allen accepteren dat heel hoge percentages mensen chemotherapie krijgen voor niks. Het minimale wat je als industrie zou kunnen doen is geld investeren in wetenschappers die gaan uitzoeken welke mensen er baat bij hebben en welke niet." En als dat lukt verkopen ze de helft minder. "Ja – pfff – maar dat maakt toch niet uit?! Uiteindelijk gaat het erom dat onderzoek de mensen ten goede komt en niet de farmaceutische industrie."

www.supportcasper.nl

AGENDA

KOOKWORKSHOP

9 JANUARI / NIJMEGEN

Natuurvoedingskundige Gina Beijen verzorgt een kookworkshop 'Koken volgens Moerman' op 9 januari. Van 18.00 tot 21.00 uur. Waar? Slotemaker de Bruineweg 163 in Nijmegen. Kosten: €35,- p.p. (incl. koffie/thee en recepten). Aanmelden via www.ginabeijen.nl/kookworkshops.

LEZING VERZURING

19 JANUARI / NOTTER

Wat is verzuring, wat zijn de gevolgen en wat kan ik er aan doen? Lezing van Bas van de Velde van Praktijk SAI uit Arnhem. Locatie: Kulturhus Irene, Kregtenweg 9 in Notter (gem. Hellendoorn). Van 20.00 uur - 22.00 uur. Entree: € 5,-.

LEZING OVER VOEDING

23 JANUARI / ELBURG

Elly Best houdt op maandag 23 januari 2017 een lezing: 'Gezonde voeding bij kanker, gezien vanuit Moerman perspectief'. Bezoekers krijgen proeverijen uit het kookboek Snel&Gezond aangeboden, gemaakt door Klazien van der Toorren. Van 19.30 tot 21.30 uur. Locatie: Het Kik Huys, Vischpoortstraat 26 in Elburg.

KOOKWORKSHOP

28 JANUARI / APELDOORN

Uitzicht-kok Klazien van der Toorren verzorgt een kookworkshop op zaterdag 28 januari. Van 10.30 tot 14.30. Locatie: Krijgsmansveld 324 in Apeldoorn. Kosten: € 25,- voor leden. €30,- voor niet-leden. Aanmelden via elke@mmv.nl

KOOKWORKSHOP

14 FEBRUARI / NIJMEGEN

De Moerman keuken; saai en moeilijk? Echt niet! Natuurvoedingskundige Gina Beijen houdt hier op 14 februari een workshop over in Nijmegen. Van 18.00 tot 21.00 uur. Locatie: Slotemaker de Bruineweg 163 in Nijmegen. Kosten: €35,- p.p. (incl. koffie/thee en recepten). Aanmelden via www.ginabeijen.nl/kookworkshops

RETRAITE

3 T/M 6 APRIL / WINTERSWIJK

Natuurvoedingskundige Gina Beijen verzorgt een 4-daagse retraiteweek op de hof van Kairos in Winterswijk. Rust en verstillig, maar ook ruimte voor gesprek, samen koken. Verzorging op basis van de Natuurlijke Keuken of Moermanmandiet. Prijzen naar draagkracht vanaf € 295,- (met 1 of 2 persoonskamer). Informatie via Gina Beijen, info@ginabeijen.nl of 06-50590053.